

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 2. junij 2015

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**Ocenjevalna shema za komentar besedila (0–22 točk)**

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu komentarjev, vendar je treba upoštevati, da posamezni komentarji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v odgovoru kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje. Očitno je, da kandidat dela ne pozna.
1–5	Komentar je fragmentaren in večinoma nerelevanten, toda v njem je kljub temu najti kakšen element razumevanja besedila. Očitno je, da kandidat dela ne pozna. Prav tako gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za celovit komentar.
6–10	Komentar deloma že ima zaokroženo zgradbo, razumevanje izbranega dela je omejeno, razvitih je nekaj ustreznih poudarkov, vendar je še veliko nerelevantnosti. Poznavanje dela ima resne pomanjkljivosti.
11–13	Zadostno
	Odgovor je že esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost). Probleme, ki jih odpira odlomek, kandidat razume, vendar na nizki ravni, saj je njegovo poznavanje dela zelo površno. Čeprav je še veliko nerelevantnosti, se odgovor deloma nanaša na dani odlomek; deloma je lahko tudi parafraza odlomka. Vpeljano je nekaj ustreznih pojmov, vendar brez analize. Odgovor je pogosto preprost opis filozofskega problema iz odlomka ali morda celo preprosta obnova celotnega dela. Če kandidat poskuša z argumentacijo, je ta bolj opisna. Kandidat delo pomanjkljivo razume na najosnovnejši ravni.
14–16	Dobro, a omejeno
	Poznavanje dela je brez večjih pomanjkljivosti in na osnovni ravni kandidat delo tudi razume. Naloga ima dobro strukturo in je brez večjih preskokov v izpeljavi; odgovor je večinoma relevanten, toda opisi in razlage so še slabo razviti; kandidat poskuša analizirati nekatere pojme, morda vzpostavi nekaj povezav med njimi, vendar analizo pogosto nadomešča opis in povzemanje ali parafraziranje trditev iz komentiranega besedila. Kandidat delo dobro pozna in dobro predstavi vsebino, ki se navezuje na odlomek.
17–19	Prav dobro, a z manjšimi pomanjkljivostmi
	Kandidat obravnava delo v celoti pozna in razume, filozofski problem iz odlomka umesti v kontekst dela; razlaga in argumentacija sta jasna in razumljiva, temeljni pojmi so opredeljeni. Kandidat pozna celotno delo, razume bistvene filozofske probleme, ki jih delo, zlasti pa navedeni odlomek odpira, in ga tudi razlaga v tem okviru. Še vedno je mogoče najti kako nerelevantnost in neutemeljeno trditev, še so mogoče napake v izpeljavi ali nejasnosti, vendar pa so na tej ravni to bolj obrobne pomanjkljivosti. Kandidat delo zelo dobro pozna ter zna dobro razložiti in razčleniti temeljne probleme odlomka in dela.
20–22	V glavnem odlično
	Dober odgovor z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno črto razlage in argumentacije, upošteva (vsaj implicitno) tudi drugačne poglede. Kandidat ima zelo dober pregled nad celotnim delom in ga komentira s pojmovnim aparatom, ki je v besedilu razvit. Vstopa v dialog z avtorjem dela ter razvija in utemeljuje tudi svoja stališča. Avtorja lahko obravnava tudi širše z vidika filozofske tradicije. Seveda je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto. Kandidat delo zelo dobro razume, temeljito obravnava vse vidike danega odlomka in ponekod celo vstopa v dialog z avtorjem.

Dodatna navodila za komentar besedila

Gre samo za okvirna navodila, za pravično ocenjevanje pa je nujno, da ocenjevalci vnaprej obnovijo svoje poznavanje nadrobnosti besedila, saj je prav to bistvena odlika ene vrste komentarjev.

Naloga	
1	<p>Platon: Država</p> <p>V navedenem odlomku se Platon ukvarja z ločevanjem filozofov in ljubiteljev mnenj. Kandidati morajo pokazati, da je prve mogoče ločiti od drugih, ker so prvi zmožni doumeti resnično bivajoče, drugi pa ne. Kandidati morajo zato znati razložiti Platonovo teorijo idej in pokazati, kako se ideje (uzrtosti) ločijo od posameznih, čutno zaznavnih reči. Prav tako morajo pokazati, katere psihične zmožnosti (sposobnosti duše) morajo biti razvite, da lahko filozofi »uzrejo« ideje (uzrtosti), saj se od ljubiteljev mnenj ločijo prav zaradi posedovanja teh zmožnosti. Poleg tega morajo kandidati znati umestiti Platonovo razpravo o resnično bivajočem (teorijo idej) v kontekst razprave v <i>Državi</i>, to je v kontekst razprave ob vprašanju, kdo je filozof in kdo ni.</p>

Naloga	
2	<p>Aristotel: Nikomahova etika</p> <p>Aristotelov nauk o vrlinah je osrednji del njegove etike. Brez vrlin se ne da pojasniti njegov nauk. Nравstvene vrline so samo ena vrsta vrlin. Poleg njih Aristotel pozna še razumske, oboje pa omogočajo človeku dobro delovanje, ki ga vodi v dobro življenje. Ali kot zapiše Aristotel, nравstvena vrлина pokaže smoter dejanja, pametnost, ki je ena izmed razumskih vrlin, pa poišče pot do tega smotra v konkretnih okoliščinah, ki so vselej enkratne, tako da ni splošnih pravil, ki bi veljale v vseh okoliščinah. Od kandidatov se pričakuje, da bodo pojasnili Aristotelov nauk o vrlinah (se pravi njegov pojem vrline in kompleksne odnose z drugimi pojmi) in ga povezali z opredelitvijo najvišjega dobra, ki je udejstvovanje duše v skladu z vrlino. Na koncu morajo pojasniti, katera je najboljša in najpopolnejša vrлина, ki nam priskrbi tudi najvišjo obliko srečnosti (kot vemo, Aristotel v deseti knjigi opredeli srečnost tako, da se razlikuje od predhodnih izpeljav).</p>

Naloga	
3	<p>Descartes: Meditacije</p> <p>Odlomek je iz druge meditacije, ki ima naslov »O naravi človeškega duha: bolj spoznatna je kakor telo«, kar nakazuje, da bo v meditaciji raziskana razlika med spoznavanjem teles in spoznavanjem duha pokazano, da je spoznava duha bolj neposredna in gotova kakor spoznava teles. Odlomek lepo ilustrira spremenljivost stvari, ki jih zajemamo z isto oznako (vosek), kar omaja empiristično enačenje zaznave s spoznanjem. Kako spoznavamo vosek, če pa se spreminja – zakaj tako različne stvari označujemo z istim pojmom? Descartesov sklep je, da »lahko samo v duhu dojamem, kaj je ta vosek«, in komentar mora razviti utemeljenost tega sklepa. Naslednji pomembni del odlomka, ki zahteva komentar, pa je raba razločnosti kot merila: kako ga Descartes uporablja in kako utemelji?</p>

Naloga	
4	<p>Nietzsche: H genealogiji morale</p> <p>Po Nietzscheju ne smemo iskati izvora morale v onostranstvu, v Bogu, kakor to počne tradicionalna zahodna morala. Smoter morale je po Nietzscheju pospeševanje človeške blaginje, ne pa nasprotno. Dekadenco in nihilizem modernega človeka pričata, da se je naša morala izpela, razvrednotila, izrodila. Ali je dobro zares še dobro in zlo zares še zlo, povprašati se moramo po njuni vrednosti in ugotoviti, kaj v morali je pripeljalo do njenega nasprotja, do zanikovanja življenja. Nietzsche izvor tradicionalne morale in njeno kontraproduktivnost najde v reaktivnem vrednotenju šibkih, ki je prevladalo z vzponom krščanstva. Nasproti temu je aktivno vrednotenje močnih. Šibki, poln ressentimenta, močnega vidi kot zlega, zato sebe kot dobrega. Močni vidi sebe kot dobrega in šibke kot zgolj navadne, slabe.</p>

IZPITNA POLA 2

Ocenjevalna shema za esej (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu esejev, vendar je treba upoštevati, da posamezni eseji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v eseju kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje.
1–5	Odgovor je le skiciran, ne daje pomembnejših elementov, ki jih zahteva vprašanje, je fragmentaren in večinoma nerelevanten. Gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za povezano besedilo. Skorajda nikjer ni mogoče opaziti seznanjenosti s filozofske problematiko.
6–10	V odgovoru še vedno prevladuje fragmentarnost, če pa že ima zaokroženo zgradbo, je ta le delna in polna miselnih preskokov. Razumevanje danega problema je zelo omejeno. Razvitih je sicer nekaj relevantnih poudarkov, vendar so obrobni. Odgovor je nejasen in pretežno nerelevanten. Temelji na opisih, morebitni argumenti so le nakazani in nerazviti. Kandidatovo poznavanje filozofskih problemov je skromno, fragmentarno in zelo omejeno. Skorajda ne uporablja ustrezne filozofske terminologije. Njegove trditve so nenatančne in večkrat napačne. Pri odgovoru gre torej največkrat zgolj za obnavljanje drobcov najbolj elementarne šolske snovi ter ponavljanje enega in istega.
11–13	Zadostno
	Gre za daljše in razmeroma celovito besedilo (meja ni trdna, a odgovori z manj kakor 600 besedami so večinoma prekratki za zadovoljivo obravnavo problema). Odgovor je esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključnost), vendar sta uvod in zaključek slabo razdelana. Nekatere izpeljave in utemeljitve so že lahko jasne, pogosto pa je odgovor težko razumljiv, tudi zaradi preskokov v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume zelo poenostavljeno. Nerelevantnosti so še očitne, toda odgovor se že nanaša na vprašanje. Kandidat uporabi nekaj relevantnih pojmov, vendar jih ne razčleni. Naloga je večinoma opisna, kadar pa kandidat argumentira, je utemeljitev skromna, površna in pogosto nejasna; naloga kaže samo osnovno seznanjenost s filozofske problematiko in omejeno razumevanje, uporabljena terminologija in jezik le delno ustrezata filozofski obravnavi problemov. Odgovor kot celota se opira na obnavljanje najbolj splošno znanih dejstev in argumentov, večkrat pa je najti tudi napačne trditve. Zato je odgovor le zelo poenostavljena predstavitev in rešitev problema. Se pa kandidat večinoma že giblje na najosnovnejši ravni razumevanja in razlage problema.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima najmanj 600 besed, esejistična zgradba je s formalnega vidika dobra; uvod razloži problem in sklep je vsaj praviloma izpeljan iz naloge. Zgradba odlomkov je zvečine dobra. Ponekod so še preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja naslov, kandidat razume, kar mu omogoči pregled nad celoto odgovora. Uporablja osnovno filozofske terminologijo, ki je večinoma relevantna za obravnavani problem. Vendar so pojmi pogosto preprosto sprejeti kot samoumevni, njihova analiza je bolj obrobna, prav tako je v zametkih že mogoče zaznati povezovanje ustreznih pojmov. Kandidat opis in razlago dopolnjuje z argumenti, vendar so "šolski" in predvidljivi, lahko so tudi zgolj opis znanih argumentov. Kandidat predstavi več pogledov, vendar pa protiargumentov še ni ali so zgolj nakazani. Je pa opaziti poskus analize nekaterih pojmov in podmen vprašanja ter prav tako zametke logičnega povezovanja pojmov, iskanja utemeljenih rešitev problemov in vrednotenja nekaterih posledic rešitev. Esej izraža solidno splošno seznanjenost z ustrežno filozofske problematiko, kar se kaže v dovolj obširni predstavitvi posameznih pogledov, vendar argumentacija in analiza pojmov še nista v ospredju.

17–19	Prav dobro, a opazne pomanjkljivosti
	<p>Esejistična zgradba je s formalnega in večinoma tudi vsebinskega vidika dobra. Uvod in zaključek sta jasna, jedrnata in relevantna, izpeljave in utemeljitve so skladne in razumljive, posamični odlomki so največkrat smiselno zaokrožene celote in so pogosto med seboj dobro povezani. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume in to razumevanje dobro izrazi skozi celotno strukturo eseja. Uporabljeni pojmi so skoraj zmeraj relevantni in zadoščajo za smiselno obravnavo problema. Nekaj vpeljanih pojmov se kaže kot filozofsko problematičnih, večkrat je mogoče zaslediti njihovo analizo in vzpostavljanje logičnih zvez med njimi. Nasploh v eseju že prevladuje argumentacija pred povzemanjem stališč. Argumentacija je večinoma dobra in je posledica samostojnega premisleka. Vendar so lahko nekateri argumenti še pomanjkljivi, nasprotna stališča in protiargumenti pa ponekod niso primerno ali pa sploh niso predstavljeni, nekateri temeljni pojmi so lahko predstavljeni kot samoumevni. Terminologija in jezikovno izražanje sta primerna.</p> <p>Iz odgovora je razvidna zelo dobra splošna seznanjenost s filozofskimi problemi, tudi njihovo dobro razumevanje, čeprav je še mogoče zaslediti pomanjkljivosti v znanju, razumevanju in argumentaciji. Vendar se kandidat že pretežno giblje na abstraktni ravni razmisleka in abstraktno večkrat povezuje s konkretnim.</p>
20–22	Zvečine odlično
	<p>Poglobljen in argumentiran odgovor na vprašanje z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno linijo argumentacije, ki upošteva tudi protiargumente. Uvod in zaključek sta jasna in jedrnata, z dobro formuliranim problemom oziroma njegovo rešitvijo. Izpeljave in utemeljitve so skladne in povsem jasne, odlomki so zaokrožene celote in so med seboj zelo dobro povezani. V naslovu zastavljeni problem kandidat poglobljeno razume, kar izrazi s poglobljeno analizo pojmov, bogato pojmovno mrežo, lahko pa se že zaveda meja svoje argumentacije (vendar to ni nujno). Včasih stopa v filozofski dialog z zagovorniki drugačnih stališč in kaže tudi osebni odnos do filozofskih problemov, kar je že plod samostojnega razmisleka. Esej kaže zelo dobro splošno seznanjenost s filozofskimi problemi in njihovo zelo dobro razumevanje. Terminologija in jezikovno izražanje sta ustrezna.</p> <p>Kandidat se že zanesljivo giblje na abstraktni ravni razmisleka in pogosto povezuje abstraktno s konkretnim. Esej še lahko ima kakšno pomanjkljivost, toda pri ocenjevanju je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.</p>

Dodatna navodila za esej

Navodila so le okvirne smernice: kandidat lahko napiše vsebinsko tudi čisto drugačen esej, če je le povezan z naslovom.

Vprašanje stvarnosti

Naloga	
1	<p>Razpravljajte o trditvi: Ni mogoče dati smisla življenju, življenje je le kratko obdobje, preživeto za nič.</p> <p>Nihilistična trditev izhaja iz prepričanja, da kratkost življenja onemogoča njegovo osmislitev. Vendar pa lahko prav kratkost pripelje do življenja, ki je avtentično, polnočloveško, človek je bit-za-smrt (Heidegger) in njegovo določilo je prav čas, ki je v primerjavi z neživo naravo ali nesmrtnim bogom res zelo kratek, vendar to ne more biti razlog za nihilizem.</p>

Naloga	
2	<p>Razpravljajte o trditvi: Substanca je zgolj domislica filozofov, nič takega ne biva, da bi se lahko imenovalo substanca.</p> <p>Trditev je tradicionalna misel kritike metafizike, ki se začneja z Lockom ter nespoznatostjo materialne in duhovne substance, Berkeleyjevo zavrnitvijo materialne substance, Humovo zavrnitvijo vseh splošnih pojmov, tudi substance, kantovsko pa je pojem substanca zgolj razumska kategorija, ali obstaja ali ne, pa je onstran našega izkustva.</p>

Naloga	
3	<p>Razpravljajte o trditvi: Počelo vsega je lahko samo materialno.</p> <p>Materializem je bil zgodovinsko prvi odgovor na ontološko vprašanje, kakšne narave je vse, kar obstaja, prav materializem je tudi odgovor sodobne znanosti. Kandidatova naloga je pokazati, zakaj je prav materializem tako privlačen za znanost, na kaj pa nima odgovora in da je morda dualizem ali celo idealizem sprejemljivejši odgovor.</p>

Vprašanje spoznanja

Naloga	
4	<p>Razpravljajte o trditvi: Apriorno spoznanje nič ne pove o svetu, aposteriorno pa ni gotovo spoznanje.</p> <p>Gre za klasično razpravo o izvoru spoznanja, če izvira iz razuma, ne more nič ugotoviti o svetu, producira lahko le apriorne analitične sodbe. Če pa izvira iz izkustva, sploh ne more biti spoznanje, ampak zgolj verjetje, kot je to poimenoval Platon. Mogoča je seveda tudi Kantova pot: apriorne sintetične sodbe so mogoče, zato je nam nekaj povedo o svetu oz. naravi, pa čeprav samo tisto, kar sami položimo v naravo.</p>

Naloga	
5	<p>Razpravljajte o trditvi: Vse spoznanje je subjektivno, je le način, kako si ljudje razlagamo svet.</p> <p>Zdi se, da je spoznanje, če naj bo spoznanje, nujno objektivno, se pravi, da je neodvisno od subjekta in se nanaša na zunanji svet. Le tako je resnično, se pravi, da se sklada z realnostjo. Vendar nekateri filozofi tak pogled na spoznanje zavračajo kot naivni realizem in poudarjajo aktivno vlogo subjekta pri spoznanju, ki ključno vpliva na končni proizvod – spoznanje. Po Kantu tako ne moremo spoznati sveta, kakršen je neodvisno od nas, kar spoznavamo, je svet pojavov, ki ga spoznavajoči subjekt sam sokonstituira s svojim razumom.</p>

Naloga	
6	<p>Razpravljajte o trditvi: Filozofija je zgolj odvečno tuhtanje sanjačev in ne razmišljanje, ki poveča razumevanje sveta in samega sebe.</p> <p>Ena od zdravorazumskih trditev praktičnih ljudi je tudi naslovna. Filozofsko mišljenje je odveč, uprizarjajo ga ljudje, ki ne živijo v pravem pomenu besede, so sanjači. Morda je ta očitek filozofiji upravičen, saj včasih v svojih abstrakcijah odtava daleč stran od konkretnosti. Vendar zgodovina filozofije kaže, da tudi najbolj abstraktna razmišljanja niso zares odvečna, na začetku filozofije so privedla do zametkov znanstvenih pojmov (atom, neskončnost, sila ipd.), po drugi strani pa četudi si od nje ne moremo obetati dokončnih odgovorov, vendarle razširja duha z iskanjem dobrih odgovorov na pereča vprašanja, na katera ne odgovori ne praktično življenje ne znanost.</p>

Vprašanje morale

Naloga	
7	<p>Razpravljajte o trditvi: Ni lepšega življenja, kot je življenje človeka, ki nima nobene skrbi.</p> <p>Nevezmirjenost ali ataraksija je bila najvišji smoter helenističnih etičnih nauk. Nekateri so jo tematizirali kot ugodje, drugi kot sprijaznjenost z usodo, kiniki kot življenje v brezpotrebnosti, epikurejci pa tudi kot odsotnost skrbi zaradi družine, pridobivanja materialnih dobrin, udeleževanja političnega življenja, skrbi zaradi strahu pred smrtjo in bogovi. Moder človek je osvobojen vseh takih skrbi.</p>

Naloga	
8	<p>Razpravljajte o trditvi: »Razmejitev med dobrim in zlim ne poteka po državnih mejah niti med družbenimi razredi ali političnimi strankami, ampak skozi vsako človeško srce.« (Solženicin)</p> <p>Večina etičnih teorij namenja glavno vlogo razumu, emotivisti kot Hume pa očitajo razumu inertnost, saj ga šele čustvo spravi k delovanju. Podobno razum ne more presojati, kaj je dobro, kaj slabo, to lahko stori le moralni čut, čustvo, ki je v Solženicinovi misli metaforično izraženo s srcem. Seveda pa lahko kandidat zavrne tudi moralni relativizem (država, razred, stranka ...)</p>

Naloga	
9	<p>Razpravljajte o trditvi: Rek, da je pot v pekel tlakovana z dobrimi nameni, spregleda, da je namen vseeno pomemben za moralno delovanje.</p> <p>Čeprav se pogosto zgodi, da imajo dejanja, ki so posledica dobrih namenov, slabe posledice, pa zaradi tega ne smemo zavrniti deontološko utemeljenih etik. Vprašanje je namreč, kaj je dober namen. Po Kantu ima dober namen cilj imeti za dolžnost slediti kategoričnemu imperativu. Nad svojo voljo imamo oblast, nad posledicami pa ne, zato padejo onstran moralnega.</p>

Posameznik in skupnost

Naloga	
10	Razpravljajte o trditvi: Sužnost je lahko le prostovoljna, nihče ne more človeka zaslužiti proti njegovi volji.
	Svoboda je bistvena lastnost človeka, če mu jo kdo omejuje, lahko to stori le z njegovim privoljenjem. Mogoče je celo tako daleč, da si da človek odvzeti osebno svobodo le, če sam to hoče. Če noče, se lahko upre. A potem ogrozi svoje življenje, in da se to ne bi zgodilo, raje vstopi v prostovoljno sužnost.

Naloga	
11	Razpravljajte o trditvi: Treba se je izogibati vsaki politični dejavnosti, tudi demokratičnemu glasovanju, saj daje državi zmoten videz, da je legitimna, nobena oblast namreč ni legitimna.
	Gre za skrajno anarhistično stališče do nepotrebnosti države, ki zavrača tudi demokracijo in njene rituale: Za demokracijo naj bi veljalo, da je najboljša oblika državne ureditve, a vsaka oblast, tudi demokratično izvoljena na volitvah, je zgolj uzurpacija in nima nobenega upravičenja.

Naloga	
12	Razpravljajte o trditvi: Vladar lahko prekrši vsak zakon, če deluje v dobro ljudi.
	Zakoni so omejitve, a ljudi tudi ščitijo pred vladarjevo samovoljo. Zato zakoni veljajo tudi in morda predvsem za vladarja. Če bi jih kršil on, se zdi, da bi bilo dobro ljudi samo izgovor za nekaj, kar je v resnici njegova korist in škoda za ljudi. Kršitev zakona je sicer upravičena, ko gre za državljansko nepokorščino, se pravi za neupoštevanje krivičnih zakonov, a glede vladarja se zdi ta možnost manj verjetna, saj vladar lahko krivične zakone spremeni. Tako da bi bila vladarjeva kršitev sprejemljiva le, če zakonov ne more spremeniti in so tudi po mnenju ljudi krivični.

Filozofija religije

Naloga	
13	Razpravljajte o trditvi: Obstoj absolutno dobrega stvarnika ni skladen z obstojem zla v svetu.
	Trditev je klasični argument proti obstoju Boga, ki ga je začel Platon z idejo dobrega, zaradi katere je imel težave z negativnimi idejami. Kandidat mora pojasniti, kako je mogoče odgovoriti na ta ugovor božjemu bivanju in ali je to sploh mogoče.

Naloga	
14	Razpravljajte o trditvi: Boga lahko le iščemo, nikdar pa ne moremo biti gotovi, da smo ga zares našli in spoznali.
	Če je Bog transcendenten, potem ne samo, da ima svoje razloge, ki jih ljudje ne poznamo, temveč je tudi govor o razlogih zanj neprimeren, saj je naš pojmovni aparat mogoče smiselno uporabljati samo za ljudi. Tako da smo ljudje obsojeni na to, da Boga ne moremo spoznati. Edini uvid, ki bi nam ga zares približal, je tisti, ki nam je dan po božji milosti. Težava pri tem pa je, da ne moremo biti prepričani, ali gre res za božjo milost ali pa morda za našo domišljijo. Ali pa je del narave človeka tudi to, da preseže svojo naravo?

Naloga	
15	Razpravljajte o trditvi: Bog in svet ne moreta biti eno, ker sta si povsem različna.
	Kakšen je odnos med svetom in absolutnim bitjem? Če je bog transcendenten, potem ne more imeti enakih lastnosti kakor svet, zato tudi ne more biti eno z njim (bog ali narava), pravijo nasprotniki monističnega spinozizma.